

UNICORNIS

APOTEKSOCIETETENS SEKTION FÖR FARMACI- OCH LÄKEMEDELHISTORIA

NUMMER 1 ANNO 2018

Apotekskrogar

Apoteket Falken

Apoteket Engelen

Apoteket Fenix

Apoteket Hammarby

Apoteket Mården

Apoteket Kronan

Apoteket Leoparden

Apoteket Stenbocken

Apoteket Lokatten

Apoteket Nordstjernen

**Apoteksocietetens sektion för
farmaci- och läkemedelshistoria**

Unicornis utges av Apoteksocietetens sektion för
farmaci- och läkemedelshistoria, Box 1136,
111 81 Stockholm.

Redaktionskommitté:

Åke Arvidsson, redaktör, ake.arvidsson@officinalis.nu

Ola Flink, flink.ola@gmail.com

Anders Cronlund, ordförande

Birgitta Karpesjö, ansvarig utgivare

Susanne Henriksson, layout

A Apotekarsocieteten

© Apotekarsocietetens sektion för farmaci- och läkemedelshistoria

Innehåll

Apotekskrogar	3
– Apoteket Engelen	3
– Apoteket Falken	4
– Apoteket Fenix	5
– Apoteket Hammarby	6
– Apoteket Kronan	6
– Apoteket Leoparden	8
– Apoteket Lokatten	9
– Apoteket Mården	10
– Apoteket Nordstjernen	11
– Apoteket Stenbocken	13
Sammanfattning	14

Apotekskrogar

När apotek flyttar ut kommer då och då ett matställe in. Vi är fyra kolleger med rötter i apoteksvärlden som blivit nyfikna på att titta efter hur sådana skiften fallit ut i Stockholmsområdet.

Frågor vi ställt oss: Finns spår av apotek kvar i lokalinredningen eller föremål, som medvetet framhålls i krogmiljön? Har personalen kännedom om den tidigare verksamheten och är den i så fall del av personalens presentation av matstället?

I våra kåserier har vi följt apoteket från dess start – ofta med flera lokalbyten på vägen – tills det lämnar över lokalerna till restauratören. Ur de tidigare apo-

tekens historia har vi plockat ut några betydelsefulla och ovanliga händelser oftast knutna till respektive apoteksinnehavares, ibland säregna yrkeskarriärer och livsöden.

Vi presenterar de besökta apoteken i bokstavsordning. I några fall ligger besöket en bit tillbaka i tiden så förändringar kan ha skett sedan dess.

Apoteket Engelen

Apoteket Engelen, fasad cirka 1900.

Grundades 1649. Det var det i åldersordning tredje apoteket i Stockholm och det första som i Sverige anlades av en infödd svensk. Det låg först vid Järntorget i Gamla stan. Flyttades till Adlerschöldska huset (senare Plomgrenska) Kornhamnstorg 2 och år 1878 till en grannlokal. Till den nuvarande **adressen flyttade apoteket 1910** (Kornhamnstorg 59 B).

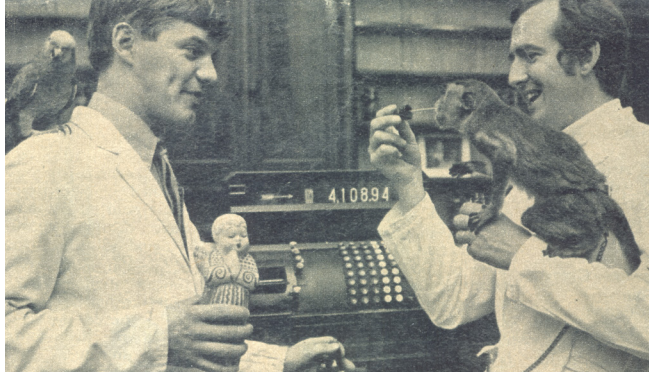
I lokalen som kallas Apoteket finns utställt många detaljer från apotekstiden. I den forna officinen, "puben", är stora delar av hyll- och lådinredning och nattexpeditionsluckan bevarad. En komplett förteckning över apoteksinnehavare finns på en inramad spegel.

Den nuvarande restaurangen är känd för sina musikaliska live-föreställningar, fredag och lördag, också som nattklubb. Krogen har under vinterhalvåret öppet kvällstid. På sommarhalvåret även lunchservering på en livligt frekventerad uteservering. I en intervju 2009 när restaurangen firade 40 år berättade Wallman. "Många av Sveriges musikaliska kändisar gjorde sin debut på Engelen t ex Peter Jöback och Ainbusk Singers och de ackompanjerades av Robert Wells som även han började sin karriär här, endast 15 år gammal..... Idag

Engelen, nuvarande entrén samt drogkärl, låds kyltar, skåp.

gästas Engelen istället av Sveriges främsta coverband och flera dagar i veckan bjuds det på en härlig stämning med konceptet Rockbar". Vi lägger till att källarvalv med anor från 1600-talet och några rum för finare måltider finns också.

Bosse Parnevik och Hasse Wallman firar köpet av apoteket Ängeln i Stockholm som ska inredas i Albert Engströms-stil och bli pub under namnet »Kolingen«.

Några bemärkta apoteksinnehavare:

1649–55. *Anders Månsson Biewer* utbildade sig utomlands. Han erbjöd sig och tilläts av drottning Christina att öppna apoteket. Utöver läkemedel skulle han enligt privilegiebrevet "altid hafwa och försälja jemwäl allehanda componerade drycker och aqua vitae". Detta gäller uppenbarligen fortfarande.

Under 118 år ägdes sedan Engelen av tre generationer Molitor, alla med förnamnet Christopher. *Christopher Molitor* den äldste övertog apoteket inklusive företrädarens änka 1656. Efter dennes död kom sonen *den äldre*, född 1664. Han tillträdde apoteket vid 12 års ålder (med anställd föreståndare får man förmoda). Han dog blott 33 år gammal. Efter en sterbhusperiod tillträdde *den yngre* 1705. Även han hade en tidig karriär med start vid 14 års ålder. Han var innehavare i 31 år. Därefter ägdes apoteket av sterbhuset i 28 år innan det 1764 övertogs av *Lars Collin* som var hovapotekare, nu hos hertig Carl (senare Karl XIII).

1823–44. *Nils Wilhelm Lychou*. Han anlade tillsammans med kollegan Pripp en brunnsinrättning vid

Mosebacke. Han var ordförande i Apotekarsocieteten 1839 – 40.

1844–46. *Arnold Wilhelm Freundt* utmärkte sig genom att han innehade fem apotek varav fyra samtidigt. Det blev tydligen för mycket för han avhände sig dessa och ägnade sig i stället åt byggnads- och industriell verksamhet, bland annat grundande han Tanto sockerbruk.

1846–57. *Carl Johan Stahre* var ledamot av Apotekarsocietetens direktion under tio år, bland annat som sekreterare. Hoppade av yrket vid 44 års ålder och blev tjänsteman i Stockholms stads brandstodsbolag.

1857–99. *Ulrik August Boberg* hade flera uppdrag i Apotekarsocieteten under 35 år.

Den som flyttade apoteket till den nuvarande adressen var *Carl Christian Victor Pettersson* (innehavare 1900–23). Apotekets siste innehavare var *Per-Åke Wikander*, 1962–1969, varefter apoteket upphörde.

Efter nedläggningen 1969 disponeras lokalerna av nöjeskrogen Engelen (Wallman – Parnevik). Åtskilliga inredningsdetaljer och utrustning finns kvar vilket framgår av bilderna.

Vi besökte Engelen i slutet av maj 2017. Då var det uteservering som gällde, men vi föredrog apoteksmiljön inomhus. Personalen var givetvis väl medveten om lokalens tidigare användning och framhöll gärna den speciella miljön. Det serverades dagens rätt med kyckling eller abborre. De var inga höjdare. Förhoppningsvis är det ambitiösare på kvällen.

De sägs att man är ihärdig med plankstek. Medelprisläge med bra service om man inte har för bråttom

Apoteket Falken

På grund av befolkningstillväxten i Stockholm på 1800-talet begärde stadsfullmäktige efter framställning av Sveriges Farmaceutförbund 1904 att Kungl. Maj:t skulle inrätta fem nya apotek i staden, varav ett inom östra Östermalm. I området fanns de nyligen namngivna Karlavägen och Karlaplan, som fått sina namn efter Karl X och Karl XII (Karl XI ej nämnd).

Området hade sedan länge varit säte för försvarmakten med Gärdet som övningsfält. Detta framgår av namn på byggnader och gator: Fältöversten, Garnisonen, Narvavägen, Artilleri-, Erik Dahlbergs- och Styrmanngatorna.

Restaurang Alegria, nuvarande entré.

Efter diverse turer godkände Kungl. Maj:t 1913 att ett apotek skulle förläggas till en fastighet, byggd 1904 på **Karlaplan i hörnet till Styrmanngatan**. *Alvar Theodore Hallberg* blev det nyöppnade apotekets första innehavare och 19 år därefter.

Några bemärkta apoteksinnehavare

1934–44. *Arthur Edvin Roos*. Före tillträdet som innehavare tjänstgjorde han bl a som lärare i botanik vid Farmaceutiska Institutet och stundtals som byråchef i Medicinalstyrelsen. Han hade uppdrag inom Sveriges apotekareförbund och var ordförande i Farmaceutiska föreningen. Han anlätades i ett antal utredningar rörande det svenska apoteksväsendet.

1945–56. *Karl-Henrik Wiman* hade många uppdrag inom apotekarkåren.

1956–70. *C. Curt E. Sundin*. Han var instruktionsapotekare och hade diverse förordnanden inom Medicinalstyrelsen. Han hade uppdrag och medverkade i publikationer om försvarets läkemedel. Fram till flykten till Fältöversten 1974 var han apotekschef.

Efter att apoteket lämnade lokalerna har de inrymt olika restauranger. Sedan ca två år är det en restaurang med namnet Alegria. Den har en spansk touch och det serveras huvudsakligen tapas. Ägare är Ninib Baresso, som kände till att lokalerna tidigare inrymt ett apotek. Men det enda som minde om det var en inskription »APOTEK« i ett av fasadfönstren.

Apoteket Fenix

Apoteket Fenix anlades inte, som annars var gällande, av behov genom folkmängdsökning, utan mer på grund av "den ynnest som apotekets anläggare åtnjöt hos Carl XIV Johan personligen". När anläggningsärendet togs upp av myndigheten Sundhetskollegium inkom från remissinstanserna avstyrkande yttranden. De ansåg att det var tillräckligt med de båda befintliga apoteken på Södermalm (Enhörningen 1692 och Gripen 1760). Regeringen (Kungl. Maj:t) menade ändå att ytterligare ett apotek kunde motiveras med det relativt stora befolkningsunderlaget och att en jämförelse med att antalet apotek i Gamla stan och på Norrmalm visade att där fanns redan fem apotek. Apoteket öppnade på nyårsdagen 1825 på Götgatan 34 med namnet Phoenix som det fjortonde i huvudstaden.

Apoteket flyttade år 1838 till Götgatan 30 som senare ändrades till nuvarande **Götgatan 40**.

Apoteket finns nämnt i romanlitteraturen. Maria Lang skrev i boken "Använd Aldrig Arsenik" (1984) om Jacob Keijser i hans kontakter med Jonas Love Almquist :

" hur svårt det är att få fatt i olika gifter. Det var svårt, informerade hon mej om, redan på salig Almquists tid. Innan han strödde pulvriserad arseniksyrlighet på en procentares havresoppa hade han i månader irrat runt på apoteken i Stockholm på jakt efter ett passande giftHans favoritapotekare, sa Christer, hette förresten Jacob Keijser om det kan intressera er? Keijser? Sa Ingrid. Med vår stavning? Ja. Han var innehavare av apoteket Phoenix och hade haft inte mindre än tre besök av törnrosdiktaren. Först ville Almquist köpa rabarberrot, sen var det tal om fosfor och till sist bad han om opium men fick varken fosfor eller opiedroppar eftersom han var utan recept. Efter det resignerade han enligt Sentas mening och inhandlade råttgift eller "vitt" av nån gårdfarihandlare. Men arseniken var inte bara mera lättåtkomlig, utan också mera lätt att upptäcka. Han blev avslöjad av procentarens hushållerska Hedda Högel och sen stack han hals över huvud utomlands. Men vid rättegången efter hans flykt var Jacob Keijser ett av huvudvittnena."

Några bemärkta apoteksinnehavare:

1824–29. *Per Ulrik Huldborg*. Av publikationen Sveriges apotekarhistoria del 1 framgår följande: Huldborg var riksdagsman och fick som sådan personlig kontakt med Kungen. Han ".....lyckades genom snarfyndighet, hvarom riksdagens protokoll bära vittnesbörd, samt

Vi besökte restaurangen i november 2017 och åt en paella och en mycket god dessert, Dulce Mia – päronpaj med karamell och vaniljglass. Restaurangen är mycket populär och är ofta fullsatt, särskilt de kvällar då det är föreställning på den intilliggande Maximiteatern.

genom ett godt och angenämt sätt, äfvensom sina i hög grad utpräglade rojalistiska åsikter, tillvinna sig konungens synnerliga bevägenhet." Hans trohet till apoteket blev kort. Han sålde nämligen apoteket efter fem år och ägnade sig åt litterära arbeten främst för Kungl teatern bland annat treaktaren Birger Jarl eller Stockholms grundläggning med musik av Johan Fredrik Berwald (uppfördes 1835). Han gjorde ett försök att starta en tidning som dock upphörde efter något år. Under kolerafarsoten 1834 arbetade han som underläkare inom Hedvig Eleonora församling. Han blev själv offer för koleran 50 år gammal.

1838–71. *Abraham Adolf Jakob Keijser*. Ledamot av Apotekarsocietetens direktion under ca 15 år.

Gillis Emanuel Gullbransson med sällsynt lång innehavartid, 1871–1923. Ledamot av Apotekarsocietetens direktion under ca 10 år.

1934–46. *Lauritz Genz*. Farmacihistoriker. Medredaktör och författare till det stora verket Läkemedelsnamn. Flitig författare av läkemedelsförteckningar och farmacihistoriska publikationer.

1946–54. *Artur Cedergren*. Publikationer om författningsfrågor, författningstillämpning och försvarsfarmaci.

1964–70. Siste apoteksinnehavare var *Sven Alsterlind* som anställdes av Apoteksbolaget som apotekschef fram till 1974.

Siste apotekschef var *Marianne Åberg* 1978–1980, varefter apoteket upphörde.

Numera finns Starbucks kafé i lokalen. Den pampiga Fenixskulpturen (ovanför entrén) skänktes av Hellstedts fastighetsförvaltning till Apotekarsocietetens men pryder fortfarande fasaden och ingången på Götgatan.

Vi smakade på utbudet av färdiga mackor som var prisvärda. Servitören var intresserad av lokalens apoteksbakgrund och kände till att Alsterlind varit ägare. Utöver Fenixskulpturen fanns ingen kvarlämnad inredningsdetalj från apotekstiden.

Besöket ägde rum i november 2016.

Apoteket Fenix, entré.

Apoteket Hammarby

Löwenströmska lasarettet i Hammarby socken norr om Stockholm inrättades 1811. Omkringliggande kommuner ansåg att ett apotek borde inrättas vid eller i närheten av lasarettet. Så blev det också och privilegiet tilldelades apotekaren Johan Cederholm 1867. Apoteket inrättades i huvudbyggnaden till egendomen Pickhus som hörde till lasarettet.

Starten blev inte så lyckosam. Cederholm blev sjuk och befriades 1871 från privilegiet. Han avled strax därefter blott 39 år gammal. Sundhetskollegiet ansåg då, om ingen efterträdare anmälde intresse, att ett medikamentsförråd (senare benämnt filialapotek) skulle inrättas i stället. Men en apotekare (Johan Hjelmström) sökte och erhöll privilegiet. Apoteket i Hammarby levde vidare som självständigt under nära 90 år.

Apoteket i Hammarby blev känt över hela landet när det ouppklarade mordet på innehavaren av apoteket Johan Erik Hallbergson ägde rum på kvällen den 1 december 1913. Hallbergson överfölls i apotekslokalen och tilldelades ett knivhugg i hjärttrakten. En barnflicka som försökte tillkalla hjälp blev också skadad. Polisutredningen missköttes men de anklagade gärningsmännen friades i rättegången. Modern till en av de anklagade blev så överväldigad av den friande domen att hon ville omfamna domaren. Han fällde då de historiska orden "Kyss inte mig kyss Carlsson" (försvarsadvokaten). Senare kommentarer till händelsen har ifrågasatt uttalandets tillkomst och menat att "kyss Karlsson" redan då var ett allmänt använt uttryck.

Som en udda tillfällighet hade en senare apoteksinnehavare, Sven Ahlbom (1934–40), att som extra uppdrag biträda kriminalpolisen i Stockholm och centralbyrån för fingeravtryck under åren 1910–20. Men han var så vitt bekant inte inkopplad på utredningen av den tragiska händelsen.

Hammarby apotek från Wikipedia.

Det kan också noteras att Hallbergson var gift med Märtha Leth som var Sveriges första kvinnliga farmaceut.

Sista apoteksinnehavare var Karin Sjöstrand 1949–67. Därefter flyttade apoteket till Upplands-Väsby centrum.

Hammarby apotekshus ligger kvar på samma ställe som under apotekstiden; nära **korsningen av Gamla Stockholmsvägen och Almungevägen**. I apotekshuset finns numera ett café (Picchus) i övervåningen och konstnärateljéer för keramik, textil, målningar och instrumentmakare i bottenvåning och källaren. Caféägaren hade stort intresse för den tidigare apoteksverksamheten, i synnerhet det tragiska ödet för apotekaren Hallbergson. Ett av rummen hade fått hans namn. Där fanns bilder och några apoteksföremål.

Vi undfågnades med god soppa alternativt paj i trevlig miljö för 100-lappen.

Apoteket Kronan

Grundades 1693 på Storkyrkobrinken 3 i Gamla stan. Anledningen liknade den som gällde för apoteket Fenix; det var mer en omtanke om apotekaren än trängande behov att klara befolkningens läkemedelsförsörjning. Änkedrottningen Hedvig Eleonora hade nämligen antagit Casper Ziervogel som hof-apotekare och önskade hjälpa honom att erhålla ett eget apotek. Kungen, Karl XI, beslöt således att ge Ziervogel tillstånd att "inrätta här uthi staden, på någon honom lägligt ställe, et fullkommeligt, beständigt apothequé". Kronan blev även kungens hovapotek, då det dittillsvarande apoteket, Lejonet, skötts på ett otillfredsstillande sätt. Efter att Kronan hade funnits i över 225 år i Stockholms mittpunkt så flyttades slutligen apoteket 1924 till hörnet Norrtullsgatan/Vanadisvägen. Fastigheten byggdes 1910–11 och har numera adressen **Vanadisvägen 18**.

Apoteket Kronan från Storkyrkobrinken.

Observera ankarfästena F och B för Fredrik Bergendorff.

Några bemärkta apoteks innehavare

Under de två första seklerna var ägarskapet en släkt-historia. Efter Karl XI:s död blev Casper Ziervogel hof- och fältapotekare hos Karl XII. Han följde med armén vid det stora nordiska krigets utbrott 1700 till Skåne och på hösten till Livland (södra delen av Estland och norra delen av Lettland). På riddarslottet Lais i Livland insjuknade Casper hastigt och avled i februari 1701. Efter hans död drevs apoteket av sterbhuset och så skedde även efter de tre närmaste innehavarna, efter *Cogells* (se nedan) död 1737 i 31 år!

Efterträdaren *Johan Burmeister* var också hof- och fältapotekare hos Karl XII men återkom till Sverige och övertog apoteksrollen 1705. Han blev 1710 ett av den svåra böldpestens offer och Casper Ziervogels änka återtog då apoteket Kronan.

Näste innehavare, *Petter Eberhard Georgii*, flyttade 1709 till Sverige från Hamburg, gifte sig 1714 med Casper Ziervogels dotter och övertog apoteket 1715 och blev hofapotekare 1722.

Den 4:e innehavaren *August Christian Cogell* kom 1726 från Königsberg (numera Kaliningrad) till Stockholm för att förestå Kronan för änkans räkning. När han året därpå gifte sig med änkan blev han ägare av apoteket. Enligt Sveriges Apotekarhistoria gjorde han sig känd för goda kunskaper i kemi och framstående yrkesskicklighet och han skötte sitt apotek på ett "erkännansvärdt" sätt. Han dog dock redan 1737 och sterbhuset drev därefter apoteket i över 30 år tills P E Georgiis son Johan Christian* kunde ta över ansvaret för verksamheten.

Dynastin *Ziervogel/Georgii* avslutades beträffande apoteket Kronan när *Georg Eberhard Georgii* på grund av obestånd 1804 måste avträda apoteket och övrig egendom till sina borgenärer. Han lyckades senare utverka privilegium för att inrätta ett nytt apotek i Gefle även det med namnet Kronan, men det är en annan historia!

1856–63. *Carl Salomon Lindman* hade ett mycket brokigt yrkesliv som i vissa delar är värda att återberätta. Han tillträdde 1856 apoteket Kronan, betalt med lån från flera enskilda personer och när en av dessa

Emblemet över entrén som numera finns på Farmacihistoriska museet.

dog var han tvungen att avhända sig apoteket. Han var därefter lärare i kemi och farmaci vid Farmaceutiska institutet och ägnade sig ivrigt åt att reformera utbildningen, men mötte motstånd från Sundhetskollegiets sida och avgick. Därefter var han lärare vid Tekniska skolan som följdes av tjänst vid Sjökrigsskolan för slutligen, under många år (1855–91) vara verksam vid Mynt- och kontrollverket. Parallellt med detta övertog 1866 Lindman redigerandet av Farmaceutisk tidskrift. Under sin 32-åriga verksamhet som tidskriftens redaktör och utgivare hade han en omfattande författarverksamhet, huvudsakligen bestående av en mångfald artiklar i tidskriften, av såväl vetenskapligt innehåll som yrkesfrågor. Han var också under några år ledamot av Apotekarsocietetens direktions och ordförande i Farmaceutiska föreningens styrelse. RVO**.

Fredrik Bergendorff (1923–39) hade en lång rad förtroendeposter inom apotekarkåren och hade åtskilliga offentliga uppdrag.

Siste innehavaren var *Kurt Arnborger* (1959–70) som efterträdde *Erik Georgii* (1946–58). Den adliga släkten Georgii med tre generationer apotekare upphörde på manssidan 1890. 1970 blev apoteket Kronan filial under apoteket Örnen vid Odenplan.

Sista filialföreståndare var *Gerd Åberg*.

När Kronan stängdes 1978 flyttades det pampiga apoteksemmet med två lejon flankerande den kungliga kronan och Karl XII:s krönte spegelmonogram och texten "Officina Regia Pharmaceutica" dvs hovapotek, till Farmacihistoriska museet. Emblemet är gjutet och är från 1700-talets början. Kvar fanns bara bokstäverna F och B (Christian Fredrik Bergendorff) som tidigare flankerade apoteksemmet. Dessa avlägsnades under hösten 2017.

Fredrik Bergendorff som flyttade apoteket till Vanadsvägen.

Efter att apoteket Kronan upphört 1978 har olika matserveringar funnits i lokalen. Under en lång period var det en pizzeria som huserade i lokalerna. Vid vårt besök var det en indisk restaurang, Lilla Garden, som serverar mat och dryck. Nuvarande restaurangägare var medvetna om och intresserade av lokalens tidigare historia. Restaurangen beskriver sig på följande sätt:

”Vi är sociala och vill visa värme gentemot våra gäster. Här på Lilla Garden, fortsätter vi att utveckla äkta indisk mat med fokus på högkvalitativa ingredienser..... På menyn hittar du ett antal rätter som inte finns någon annanstans utanför Indien. Indiska traditionella läckra klassiska rätter och vardagliga rätter från olika delstater i Indien kombineras med välbalanserad krydda”.

Apoteket Leoparden

Har inte alltid haft namnet Leoparden. Det har nämligen sina rötter i apoteket Markattan som var Stockholms i ordningsföljd andra apotek grundat 1623 under Gustaf II Adolfs regenttid. Det låg då på nuvarande Stora Nygatan 28 i Gamla stan. Efter att legat där under nära 240 år flyttade apoteket tre gånger på 40 år; 1860 till dåvarande Stora Badstugatan 42, sedan 1879 till nr 30 (numera Sveavägen 62 resp 50) och slutligen **1892 till Tegnérgatan 16**. Apoteksinnehavaren vid flytten till Tegnérgatan, *Henrik Tillander* (1890–1902), ansåg att namnet Markattan fått en mindre säljande klang och fick efter ansökan hos Medicinalstyrelsen byta till Leoparden.

Huset är byggt 1884 av byggmästare S. Palmberg och hade från början en rik fasaddekor som vid senare fasadrenovering förenklats. De rundbågade skyltfönstren finns dock kvar med fönsterbänkar från apoteksinredningen. År 1932 genomfördes en stor ombyggnad och apoteket fick en helt ny officininredning i ljus alm. År 1988 genomfördes en mindre renovering. Entrén med leopardsymbolen, nattexpeditionsluckan, dricksfontänen och några lådfack finns kvar.

År 1996 flyttade apoteket till nuvarande adress **Sveavägen 43**.

Några bemärkta apoteksinnehavare.

De fem första var födda utomlands och de flesta har innehaft framstående poster i apoteksväsendet och samhället.

1623–28. *Jacob Robert a Struan Robertsson* var av skotsk börd. Han antogs till livmedicus av Gustaf II Adolf 1614 och inrättade apoteket 1623. Han fick även ansvar för slottsapoteket och utnämndes senare också till drottning Kristinas livmedicus. Han adlades 1630 (n:o 231). Sitt andra äktenskap ingick han vid 85 års ålder med den ej fullt 16-åriga Anna Seitserf. Han avled året efter.

1646–64. *Georg Christian Georgsson Daurer*, föddes i Prag och kom som 23-åring till Sverige. Adlad 1701

Vår farmacihistoriska matpatrull kan intyga att personalen är mycket social och vi serverades en utmärkt och het lunchrätt i en prisnivå som är dagens lunchkostnad på de flesta matserveringar i Stockholm d v s strax under 100 kronor. Interiört finns inget kvar som påminner om att här fanns apoteket Kronan i mer än 50 år. Vi besökte Kronan i mars 2017.

Fotnoter:

* Eva Bergström publicerade 1991 "Apotekaren och hans hus: Om 1700-talsapotekaren Johan Christian Georgii och apoteket Kronan i Stockholm" (Apotekarsocieteten), ISBN 91-86274-37-6.

** RVO och RNO står för Riddare av Vasaorden respektive Riddare av Nordstjerneorden och var förtjänstmedaljer som utdelades till och med 1974.

Dricksfontän och nattvaktsslucka.

(n:o 1383). Att gifta sig till ett apotek var inte ovanligt vilket följande innehavarskap illustrerar:

1682–1705. *Jacob Leonard Allmacher*, föddes i Hessen-Reinfels och kom 28-årig till Stockholm. Han gifte sig med Daurers dotter och blev därigenom ägare till apoteket.

1705–45. *Johan Conrad Warmholz*, var uppväxt i Schlesien. Han gifte sig till apoteket med Allmachers dotter. Warmholtz hade gedigna kunskaper i kemi och samarbetade med bland andra Urban Hjaerne.

1773–76. *Fredrich Ziervogel* hör till en dominerande apotekarsläkt under 1600- och 1700-talen. Han gifte sig med företrädarens änka och antog efter tre år hennes son *Heinrich Bark* som kompanjon. Denne startade sin yrkeskarriär med studier i naturvetenskap och juridik.

1795–97. *Carl Henric Salberg*, kompletterade sin farmaceutiska utbildning med kurs i kirurgi. Han disputerade i ämnet och avlade medikofilosofie kandidatexamen. Han praktiserade som fältkirurg och fattigläkare innan han avlade apotekarexamen och köpte apoteket.

Johan David Åberg, var innehavare av Leoparden i 38 år. Därefter var det täta innehavarbyten, nio stycken fram till 1870. Nämnas bör att *Karl Johan Alexander Kullgren* (1862–63) som dog ogift testamenterade ett betydande belopp (nuvärde ca $\frac{3}{4}$ miljon kronor) till en stiftelse inom Apotekarsocieteten för understöd åt behövande kollegor och efterlevande.

Carl Robert Ericsson bröt trenden med korta innehavartider och var innehavare under 19 år (1870 – 89).

1902–09. *Nils Ludvig Stahre* var lärare vid Farmaceutiska Institutet 1873–1903. Han utnämndes till professor i kemi och kemisk farmaci 1901. Apoteksinspektör. Aktiv inom Farmaceutiska föreningen på olika förtroendeposter. RNO.

1909–16. *Knut Magnus Sjöberg* hade många förtroendeposter inom apotekarkåren; ordförande för Farmaceutförbundet och för Farmaceutiska föreningen. Han var vidare Apotekarsocietetens ordförande 1916–23. RVO och RNO.

1951–58. *Gunnar Krook* var anlitad av Medicinalstyrelsen för olika uppdrag bland annat gällande farmakopé- och författningsfrågor. Farmacihistoriker.

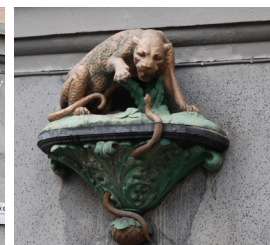
Den siste innehavaren var *Pehr Thorsell*, 1958–70.

Apotekschefer

Erik Gustafsson 1971–80; började som elev på Leoparden 1936 och var anställd på apoteket fram till sin pensionering!

Den sista apotekschefen före flytten till Sveavägen var *Gunilla Nyström*.

Lokalerna på Tegnérgatan togs över av Lennart Hoa-Hoa Dahlgren för restaurangdrift med namnet Bronco Bar och restaurang. Nuvarande ägare är sedan

Nuvarande entré och leopardemblem.

2005 mr Fadi. Han erbjuder "uppdaterade matmenyer och helt nya viner..... Med kärlek för mat och dryck tillsammans med värme och omsorg för våra gäster har vi fortsatt att utveckla oss. Brunchen har kommit igång fint med ökat antal gäster och många fina omdömen har vi fått". Personalen kände till att lokalen använts för apotek men gjorde inget av den kunskapen. På lunchmenyn fanns fyra husmanskostvarianter att välja på för ca 100 kr. Vällagat och prisvärt. Mars 2017.

Apoteket Lokatten

Apoteket Lokatten har sina rötter på Liljeholmen. 1904 begärde Brännkyrka kommun hos K. Maj:t att ett apotek skulle inrättas på Liljeholmen. Enligt den tidens ordning remitterades önskemålet till Medicinalstyrelsen som beslöt, efter att ha remitterat vidare till ett antal ansvariga/berörda intressenter, att ett apotek skulle inrättas. Privilegium att anlägga apoteket tilldelades hösten 1905 *Georg Gustaf Psilander* och ett år senare öppnades apoteket i det sk kommunalhuset invid Liljeholmens järnvägsstation. När Liljeholmens municipalsamhälle 1913 inkorporerades med Stockholms stad beslöt Medicinalstyrelsen att apoteket skulle ha namnet Lokatten.

En grupp sakkunniga, tillsatta av Medicinalstyrelsen 1930 för att bli föreslagna etablering av tre nya apotek i Stockholm, föreslog att utöver de tre nya borde även ett nytt apotek etableras inom Bergsundsområdet (västra Södermalm). Dåvarande innehavaren av Lokatten, *Arvid Bäckman* (1929–39), begärde hos Medicinalstyrelsen att få flytta sitt apotek till Långholmsgatan/Bergsundsområdet. Remissinstanserna tillstyrkte flytten men innehavaren av närbelägna apoteket Gladan (hörnet Varvsgatan/Hornsgatan) avstyrkte. Han ansåg att hans apotek var avsett för västra delen av Södermalm samt att han av vissa omständigheter var nödsakad att på tio år amortera den byggnad vari apoteket var inrymt. Då blott cirka sex år förflutit sedan apoteket öppnades skulle det bli ytterst kännbart om dess omsättning beskures genom anläggandet av ett nytt apotek. Medicinalstyrelsen be-

Apoteket Lokatten, fasad.

slöt dock att apoteket Lokatten så snart som möjligt skulle vara förlagt inom Bergsundsområdet. Bäckman flyttade därefter 1934 Lokatten till **Långholmsgatan 22-24**.

Tiden visade nog att *Hjalmar Anderson-Tesch* dvs innehavaren av närbelägna apoteket Gladan 1924–1939 hade bra insikt i lönsamhetsfrågan. 1960 blev Gladan filialapotek till, ödets ironi, Lokatten och lades ner 1963.

En annan kuriositet i sammanhanget: Ölänningen och godsägarsonen Arvid Bäckman donerade 1935 till Borgholm en summa pengar och det inom Borgholms stad belägna området "Tvättfatet". Ett förbehåll var att området skulle användas för en parkanläggning och inte bebyggas. Ölandsbladet skrev 2016-05-28: "Vid sina årliga ankomster med ångbåten från Stockholm till Borgholm stördes Arvid Bäckman av den mindre tillta-

Nuvarande fasad och entré.

lande vyn av Tvättfa-
tet som beskrevs som
en stinkande dypöl
fyllt och omgiven av
allsköns bråte.” Den
numera vackra par-
ken heter officiellt
idag Bäckmans park!

Under perioden
1948–1956 var Nils
Thörn innehavare
av Lokatten. Thörn
var lärare i kemi på

Farmaceutiska institutet under nio år. För vår gene-
rations apotekare var Nils Thörns och professor Erik
Olssons lärobok ”Oorganisk kemi” en stimulerande
läsning genom sin beskrivning av dåtidens kunskap i
ämnet och i kombination med anekdotiska och histo-
riska berättelser kring många oorganiska föreningar
med medicinsk effekt och användning. Nils Thörn
hade många kårupdrag och var ledande inom ACO-
rörelsen. Han var innehavare (1954–1970) av en av
de större produktionsenheterna, Vita Björnen, med
apotek på Nybrogatan i Stockholm och produktions-
lokaler i Solna.

1956–1970. Carl Björge gjorde sig känd genom att
tillsammans med sin svärson (Carl-Göran Alneng)
konstruera ett hyllsystem i trä med draglådor för
kompakt förvaring av förpackningar (Comprima) – en
föregångare till senare tiders framgångsrika metall-
inredningar, Sintek m fl.

Lokatten lämnade 1966 **Långholmsgatan 24** för
placering på Hornsbruksgatan 26. År 1986 flyttade
Lokatten till Långholmsgatan 29 dvs hörnfastigheten
Hornsgatan/Långholmsgatan. Numera är det en del av
Kronans apotek och har ånyo, dvs cirka 100 år senare,
blivit ett namnlöst apotek.

Från tiden fram till 2000-talet finns få berättelser
från den dagliga verksamheten på apotek. Hade de
sociala medierna funnits tidigare så hade det nog fun-
nits betydligt fler berättelser om egna upplevelser.
Men några ser dock tillbaka på den tiden i sina bloggar
som t ex ”Sussie på Stjärnarve”:

Apoteket Mården

Som en följd av Norrmalms expansion i dess norra
del strax före och efter sekelskiftet 1900 fanns behov
av ett apotek i området. Närmaste grannapotek var
Örnen på Odenplan (1890) och Leoparden på Tegnér-
gatan.

Apoteket Mården grundades 1907 och var moder-
apotek för Veterinärhögskolans apotek med start
1912. År 1995 flyttade apoteket Mården från hörnet
Thulegatan/Surbrunnsgatan till Odengatan 30.

År 1958 genomfördes en mindre ombyggnad då
bland annat entrén flyttades från hörnet till några
meter längs Thulegatan. Konturerna från dörren syns

”... men strax efter började jag jobba på apoteket Lo-
katten i Stockholm. På den tiden fick man börja som
elev, utbildningen var 3-årig och jag tjänade cirka
300:- i månaden. En svinlande summa! *fniss* På det
betalade jag skatt – fast det var väl inte så mycket –
och sen betalade jag 150:-till mina föräldrar för mat
och husrum. Så jag hade runt en hundring att spendera
varje månad. Jippi! Men nu var väl kanske det här med
apoteksjobbet inte riktigt min stil. Jodå, att göra dekok-
ter, blanda salvor, sterilisera saker och ting samt trilla
piller – det var jättekul. Likaså att sköta pappersjobb,
det har jag alltid gillat. Men resten. På den tiden fick
man ABSOLUT INTE ge några råd, det var läkarnas
uppgift. Och även dom som bara kom in för att handla
lite hostmedicin eller värktabletter, dom fick man inte
heller tipsa. Det var bara att lasta upp en lagom stor
kollektion av läkemedel på disken och sen fick kunden
välja själv. Snacka om att det blivit skillnad!”

I lokalen på Långholmsgatan 24 huserar sedan 2015
restaurangen Stage Bar & Kök. Under perioden 1966–
2015 har det funnits såväl dagligvaruhandel som
olika typer av barer/kaféer i lokalerna. Vare sig utan-
för eller inne i lokalerna finns några ”minnesmärken”
över apoteket Lokattens vistelse 1934–1966.

Stage Bar & Kök är i första hand en servering av alko-
holhaltiga drycker med riklig plats utanför huset
långsida. Ihopfällbart tygtak och infravärme möjlig-
gör vistelse där även relativt kyliga dagar och kvällar.
Numera har restaurangen ingen lunchservering men
öppnar kl 14 på vardagar. Vi var där vid öppningstid
och den som tog emot beställningen hade ingen aning
om att det tidigare varit apotek i lokalen medan den
som serverade och som jobbat i lokalerna i ca 20 år
kände till att det varit ett apotek och bekräftade att det
inte finns något kvar som påminner kunderna om det.

Vi åt ”fish and chips” á 125 kr, krispigt och vällagat
samt snyggt serverat. Meny innehöll ett tiotal alter-
nativ inklusive vegetarisk rätt samt barnmeny. Skyl-
tarna angående vad som serveras domineras helt och
hållet av exempel på det stora utbudet av öl, vin och
spritdrycker.

fortfarande framför allt genom kopparskylten där
en mård visas i en välvd öppning, därunder texten
”MÅRDEN” och en belysningsarmatur. På båda sidor
om mården finns eskulapstavar avbildade. Personalen
på restaurang Svartengrens berättade att för några år
sedan hade någon klättrat upp på en stege och stulit
mården (gjord av koppar). Det fanns emellertid en
identisk kopia inne i lokalen som kunde ersätta den
stulna. Förbipasserande såg ingen skillnad.

Några bemärkta apoteksinnehavare:

1907–30. Carl Schimmelpfennig var född i Linköping

Apoteket Mården fasad och mårde-blem.

med far från Preussen och svensk mor. Han var starkt engagerad i apotekarkårens verksamhet. Han överlämnade 1925, då han tillhört apotekarkåren under 50 år, en gåva på 10 kkr (omräknat 270 kkr år 2010) och senare 25 kkr (omräknat 670 kkr år 2010) att utgöra två fonder att användas för understöd till behövande änkor och barn till kollegor.

Schimmelpfennig var medförfattare till två omfattande verk nämligen Sveriges apotekarhistoria och Författningar mm angående apoteksväsendet i Sverige från 1683 till 1894. Han var redaktör för Svensk farmaceutisk matrikel under många år. RVO och RNO.

1930–46. *Nils-Olof Engfeldt* var laborator vid Veterinärhögskolan samtidigt föreståndare för filialapoteket på Veterinärhögskolan innan han övertog apoteket Mården. Engfeldt fortsatte vid sidan av apoteksarbetet att studera kemi vilket ledde till filosofie doktorsgrad. Han blev docent i biokemi och uppehöll lärartjänster vid Veterinärhögskolan parallellt med apoteksverksamheten.

1947–70. *Sven E. Svensson* var 1930–39 föreståndare på filialapoteket på Veterinärhögskolan. Han var därefter chef på Garnisonsapoteket (på försvarets sjukhus på Kungsholmen) som 1940 flyttade till Ka-

rolinska sjukhusområdet i Solna innan han blev innehavare av Mården. Han utgav ett 30-tal publikationer med huvudsakligen kemiskt-toxikologiskt innehåll. RVO. Svensson var kvar som apotekschef tills han pensionerades 1972.

Siste apotekschefen i de gamla lokalerna var *Eva Appelberg* (numera *Neihoff*).

Några kuriositeter är knutna till Mården.

I Maria Langs deckare "Farligt att förtära" (1950) skedde inköpet av gift på Mården. "....Den ena hade en svagt gul etikett, på vilken det stod "....100 gram Arseniksyrlighet, Kemiska fabriken ION Stockholm, den andra etiketten var dubbel: en vit med tysk text och en skär från apoteket Mården. Två dödsfall med korslagde benknor annonserade emellertid att de vita pulvren inte var fullt så oskyldiga som de verkade".

Hans G Boman, professor emeritus i mikrobiologi, skrev i Läkartidningen under rubriken Mitt liv som patient – avdelning klåda: "Jag höll på att bli galen av klåda och ryggont! Min fru gick ner till Apoteket Mården, där vi i 28 år fått vänlig hjälp mot olika skröpligheter. Där framgick att de Panodiltabletter jag börjat äta innehöll paracetamol, men också att på varje tablett var Panodil tryckt i blått med färgämnet E113" (vilket förorsakade klådan).

När apoteket flyttade till nya lokaler gjordes en total ombyggnad av lokalerna för Restaurang Mården som 2011 efterträddes av Svartengrens. De tycker om kött, väldigt mycket, säger de i sin egen presentation. Men det ska vara närproducerat från små producenter. Det gör bland annat att menyn ändras ofta. Vi fick oss till livs de dyraste korvar vi någonsin konsumerat, tillbehör kom därutöver. Gott och serverat med trevlig service. Övre medelprisnivå.

Besöktes april 2017.

Apoteket Nordstjernen

Grundades 1817. På 50 år hade då inget nytt apotek anlagts i Stockholm. Motstånd att anlägga nya apotek fanns även då *Carl Fredrik Plagemann* ansökte om att få anlägga ett. Men tack vare hans omfattande kunskaper i farmaceutisk kemi och beredning av läkemedel ansåg man att "han kunde blifva nyttig för farmacie studerande, som i Stockholm beredde sig till undergående av provisors- och apotekarexamen". Han fick därför ett personligt privilegium med beteckningen instruktionsapotek under villkor att han utan ersättning skulle meddela praktisk undervisning till yngre farmaceuter som avsåg att avlägga examen. Instruktionsapoteket kan sägas vara ett förstadium till Farmaceutiska Institutet som grundades av Apotekarsocieteten 1837. Den första adressen var West-

manska huset, Wallingatan/Drottninggatan. Apoteket flyttades 1829 till Drottninggatan 84 och 1858 till **ett särskilt hus Drottninggatan 71** på Allmänna barnhusinrättningens tomt. **En nybyggnad uppfördes på samma tomt 1911.**

Den utomordentligt påkostade inredningen i en egenartad klassicistisk stil av polerat päronträ tillverkades 1883 har genom åren efter apotekets nedläggning hanterats med omsorg och intresse och finns till stora delar bevarad. Den är värd ett särskilt avsnitt. Vissa delar är anpassade främst på grund av lokalernas takhöjder men det mesta är original. Ett par väggmoduler och en receptur donerades till Farmaci-historiska museet. En receptur donerades till Läkemedelsverket. Resten av inredningen inklusive den tredje

Fasad 1978.

recepturen monterades i Apoteksbolagets konferensavdelning på Humlegårdsgatan, som fick namnet Nordstjernen. När företagets huvudkontor flyttade till nya adresser minskade successivt möjligheterna att härbärgera alla delar. Tre väggmoduler deponerades på AB Roches huvudkontor för att senare doneras till Farmacihistoriska museet med placering på APL i Kungens kurva, där den alltså fn är uppställd. En väggmodul finns på APL's produktionsenhet i Umeå. Två väggmoduler placerades på Apoteket AB's regionkontor i Stockholm (Sabbatsberg), därefter på Apoteket Svanen på Kungsgatan och slutligen på Museet.

Den enda kvarvarande inredningsdetaljen i lokalen är dricksfontänen.

Officin.

Några bemärkta apoteksinnehavare

1817–1852. *Carl Fredrik Plagemann* utarrenderade apoteket från 1833 och ägnade sig åt annan mångsidig verksamhet. Förutom apoteksverksamheten biträdde Plagemann professor Jacob Berzelius vid dennes föreläsningar i experimentalkemi. Han var lärare vid Krigsakademin på Karlberg, där han också anlade en brunnsinrättning. Han föreläste för lantmäterielever i geologi och mineralogi. Han anlade en fabrik för tillverkning av harts, terpentinjula och kimrök samt för tillverkning av gelatin av renhorn i Skellefteå och var direktör för salpetersjuderiverket i Umeå.

Reinhold Kindstrand var svärson till Plagemann. Han arrenderade apoteket från 1847–52 och var innehavare till 1874. Plagemann hade fått apoteket under förutsättningen att inte kunna sälja det. Detta villkor upphävdes 1859, dock med förbehållet att

undervisningsskyldigheten för efterträdaren kvarstod. Kindstrand var också intendent på Pro Patrias barnbördssjukhus i 37 år och deltog i planeringen av Apotekarsocietets undervisningslokaler på Wallingatan.

1874–94. *Jakob Piltz* var en driftig person. Han startade en mineralvattenfabrik som efter hans död bolagiserades och blev grunden till Apotekarnes mineralvattenfabrik. Han startade 1877 också en grosshandel för apoteksvaror som senare övertogs av apoteket Vasen och blev senare Droghandelsbolaget Vitrum. Han hade många uppdrag i Apotekarsocieteten.

1894–1913. *Ernst Reuterskiöld* var barnlös och donerade pengar (nuvärde 1,3 mkr till en pensionsstiftelse för efterlevande till apotekarkollegor och stipendiestiftelse för apotekarstuderande).

Victor Ewerlöf (1914–30), *Nils Brunius* (1930–40), *Hugo Ekelund* (1940–56) och *Einar Ohlsson* (1956–66) var alla engagerade i kåruppdrag. Ekelund i synnerhet (ordförande i Apotekarsocieteten 1944–51) och Ohlsson i något mindre grad. Alla utom Ohlsson var instruktionsapotekare.

Nordstjernen blev 1966 filial under grannapoteket Ugglan. Siste apotekschefen fram till stängning 1979 var *Karin Krepp*.

Restaurangen som finns i lokalerna heter Bistro Bohème är en riktig klassiker som bjuder på Pragerschnitzel och gulaschsoppa men också på tapasmeny. På sommaren en stor uteservering. Lunch med varierad meny. Vi åt gravad lax med stuvad potatis. Prisläge medelnivå. Besöktes september 2016.

Dricksfontän.

Nuvarande fasad.

Apoteket Stenbocken

Apoteket inrättades 1911 i **hörnhuset Odengatan/Torsgatan** med ingång från Odengatan. Byggnaden uppfördes 1909 efter ritningar av arkitektkontoret Hagström & Ekman. För officininredningens utformning stod arkitekt Hugo Rahm, som hade specialiserat sig på den typen av uppdrag. På ett fotografi från 1910-talet syns det nyinvigda apoteket, fortfarande utan den förgyllda stenbocken, som sedermera ända fram till nedläggningen 1981 smyckade entrén. Skulpturen finns numera på Farmacihistoriska museet. Vindfånget med entréporten skapades först 1923 av arkitekt Anders Lundberg. Det flankerades av pilastrar i driven koppar och ovanför fanns ordet "APOTEK" i förgylld text med en smideslykta på vardera sidan.

Apoteket disponerade tre plan för sin verksamhet. På övre våningsplanet hade en bostadslägenhet byggts om för bland annat kontor, arbetsrum och personalrum. På bottenvåningen låg själva försäljningslokalen, dessutom preparatrum, drogrum och diskrum, medan i källarplanet anordnades laboratorium, analysrum och flera förråd.

Försäljningslokalens inredning var utförd av hondurasmahogny på marmorsocklar och utformad i återhållsam jugendstil. Ovanför den nästan vägghöga inredningen fanns en bred stucklist föreställande lövverk och stenbockshuvuden, även de i jugend och utförda av arkitekt Harald Notini. Vid en inventering av Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer 1980 var inredningen så gott som oförändrad.

I anslutning till officinen fanns en liten affär för sjukvårdsartiklar mm (teknisk affär). Apoteket Stenbocken svarade även för leveranserna till S:t Görans sjukhus innan det egna sjukhusapoteket tog över 1964.

Enligt inventeringen från 1980 bedömdes Stenbocken tillsammans med tio andra stockholmsapotek för kulturhistoriskt intressant. För Stenbockens del ansåg man att *"apoteket är det värdefullaste och mest kompletta från jugendtiden samt att kund- och officinlokalen med inredning jämte det utvändiga entrépartiet borde skyddas och byggnaden föreslås förklaras för byggnadsminne"*. Ett år efter inventeringen stängde

Fasad 1910-talet.

Stenbocken för gott, då det slogs samman med apoteket Draken, som flyttade till nytt läge, Karlbergsvägen 43. Numera finns bara portomfattningen med sina pilastrar i kopparplåt kvar.

Den förste apoteksinnehavaren på Stenbocken var *Victor Bruce*. Han innehade apoteket till sin död 1921.

Några bemärkta apoteksinnehavare

1921–28. *Gustaf Bergh*. På hans meritlista fanns bland annat lärartjänst vid Farmaceutiska institutet i teknisk farmaci och farmaceutisk författningskunskap jämte farmaciens historia. Åren 1912–22 var han ordförande i Farmaceutiska föreningen. Han var verkställande direktör för Apotekarnes Mineralvattensfabrik 1908–15. RVO.

1929 – 45. *Oscar von Friedrichs*. Han avlade fil. kand-examen i kemi, fysik och astronomi samt blev fil.lic. 1913. År 1923 förordnades von Friedrich till extra byråchef i medicinalstyrelsen. Under den tiden var han särskilt engagerad i farmakopéfrågor. Han utgav ett stort antal tryckta vetenskapliga publikationer. Han var ordförande för Sveriges apotekareförbund 1932–33 och i Apotekarsocieteten 1935–40. 1930–35 var han styrelseordförande för Apoteksvarucentralen Vitrum. RNO.

Officinen ca 1930.

Numera finns bara portomfattningen med sina pilastrar i kopparplåt kvar exteriört.

1955–1970. *Ivar Gabrielsson*. Även han var ordförande för Apotekareförbundet (1942–48) och i Apotekarsocieteten (1952–1956). RVO

Sista chef på apoteket var *Guðrun Wiklander* 1981.

Den tidigare apotekslokalen disponeras numera av en inspelningsstudio. Rester från apotekstiden är den vackra stucklisten och nattluckan innanför entrédörren. Den nuvarande hyresgästen kände till att lokalen

använts för apotek och var förtjust över att stucklisten bevarats. Ingen restaurangverksamhet där alltså, men i den lilla yta (uppskattningsvis 15 kvm) som använts för apotekets tekniska affär serverades sushi (hos Itamae izakaya), vilket motiverade vårt besök. Vi ockuperade halva sittplatsantalet och fick vardera 8 bitar av hög kvalitet för 125 kr. Prisvärt besök i januari 2018.

Sammanfattning

Våra krogbesök utgick från nyfikenhet om restauratorerna sett något intresse av att använda sig av det som tidigare funnits i lokalerna och därmed opåkallat och på eget initiativ exponerat kvarlämnade inredningsdetaljer. Av de besökta krogarna fanns de flesta i byggnader som är äldre än 100 år vilket i sig kunde ha varit en anledning till eftertanke.

Vi fann:

– Få lokaler har bevarat delar av den gamla apoteksinredningen eller apotekssymboler så att de framträder tydligt för krogbesökaren. Ett imponerande undantag är Engelen/Ängeln där man verkligen bemödat sig om att knyta samman det som varit med det man idag erbjuder och är märkbart stolt över den gemensamma historien. Ett annorlunda undantag är Hammarbyapoteket där man gärna och tydligt anknyter till att det har varit ett apotek i huset. Fokus är dock inte dåvarande verksamhet som apotek utan mordet på innehavaren Johan Hallbergson. Men å andra sidan inför husets 200-årsjubileum drejade husets keramikkonstnär en serie miniatyrer av ståndkärl till exponering och försäljning. Glädjande är också att över dörren till respektive lokal där Fenix, Leoparden och Mården verkade finns djursymbolerna välbevarade.

– Krogpersonalen, som tar emot beställning, serverar och tar emot betalning, är i allmänhet intresserad när lokalens apoteksursprung tas upp men skulle nog i de flesta fall vara lika artigt intresserade vilket ämne en kvartett äldre gentlemän än tagit upp vid beställning, servering, betalning.

– Lunchmatens kvalitet, smak och pris var helt OK – och ett gott skäl för en trivsam samvaro.

Vad vi speciellt noterat när vi försökt skriva moment av tio apoteks historia är den stora bristen på fotografier från apotekslokaler, personalen och verksamheten i lokalerna. På Stockholms stadsmuseum finns mängder av bilder men ytterst få med apoteksmotiv. Vår källa har, förutom de bilder vi själva har tagit vid respektive besök, varit mapparna (en mapp för varje apotek i Sverige) på Farmacihistoriska museet. **Så vi vill som avslutning vädja till alla läsare och deras vänner att gärna donera privata bilder från apo-**

tek till museet till glädje även för framtidens farmaceuter och farmacihistoriker. Notera gärna med blyerts på baksidan vad bilden visar! Skicka i så fall bilder och beskrivningar till Farmacihistoriska museet, Apotekarsocieteten, Box 1136, 111 81 Stockholm eller e-posta till historiker@apotekarsocieteten.se

Jan-Olof Brånstad, janolofbranstad@gmail.com

Leif H. Eklund, leif.h.eklund@gmail.com

Jan Ernberg, jan.ernberg@home.se

Bo Holmberg, boxholmberg@gmail.com

Källor:

Sveriges apotekarhistoria, Apotekarsocieteten, Stockholm. 1910-18.

Svensk apotekarkalender, Apotekarsocieteten, Stockholm. 1964 och tidigare upplagor

Svensk farmaceutisk tidskrift

Svensk farmaceutisk matrikel

Wikipedia